

YETİŞKİNLERDE SAĞLIK OKURYAZARLIĞI

Emel FİLİZ, Yrd.Doç.Dr.
Selçuk Üniversitesi
Sağlık Yönetimi Bölümü

Sağlığın en temel belirleyicisi hangisidir?

- a. Yaş
- b. Gelir düzeyi
- c. Okuryazarlık
- d. Öğrenim durumu
- e. Çalışma durumu

Sağlığın en temel belirleyicisi hangisidir?

- a. Yaş
- b. Gelir düzeyi
- c. Okuryazarlık
- d. Öğrenim durumu
- e. Çalışma durumu

Değişik türdeki yazılı kaynakları, kayıtları kullanarak tanımlama, anlama, yorumlama, bir araya getirme, iletişim kurma ve hesaplama yeteneği.

(UNESCO 2008)

Okuryazarlık - Sağlık

Commission on Social Determinants of Health:

Okuryazarlık, zengin veya yoksul tüm ülkelerde sağlıkta eşitsizliğin temel belirleyicisi.

http://www.who.int/social_determinants/resources/interim_statement/en/index.html

Achieving
Health Equity:
from root
causes to fair
outcomes

COMMISSION ON SOCIAL DETERMINANTS OF HEALTH
INTERIM STATEMENT

Okuryazarlık alanları

- Medya Okuryazarlığı
- Finansal Okuryazarlık
- Bilgisayar Okuryazarlığı
- Beslenme Okuryazarlığı
- Sağlık Okuryazarlığı
- ....

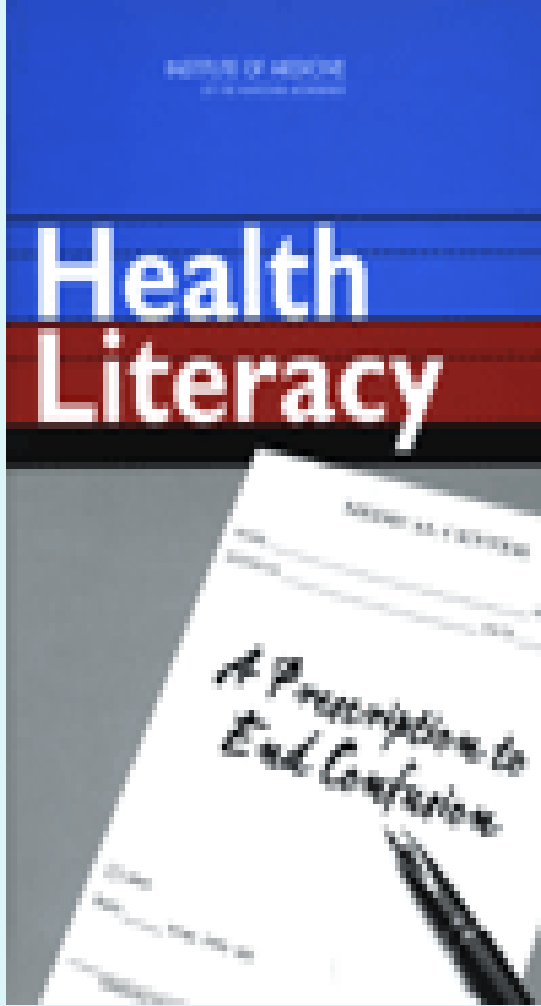
Sağlık Okuryazarlığı Tanım

Bireylerin, iyi sağlığı teŖvik edecek ve sürdürecek Ŗekilde bilgiye eriŖme, bilgiyi anlama ve kullanma becerisi ve motivasyonunu belirleyen biliŖsel ve sosyal becerileri.

(WHO 1998)

Sağlık Okuryazarlığı Tanım

Bireyin sağlığı ile ilgili uygun bireysel karar vermek için gerekli sağlık bilgisi ve hizmetlerini elde etme, anlama ve idrak etme kapasitesinin düzeyi.

IOM. Health Literacy: A Prescription to End Confusion, 2004

Sağlık Okuryazarlığı Tanım

Sağlık okuryazarlığı, okuryazarlıkla bağlantılı, insanların sağlıklarıyla ilgili olarak günlük yaşamlarında kararlar almak, yaşam kalitelerini yükseltmek ve sürdürmek için sağlıklarını geliştirme ve hastalıkları önleme amacıyla gerekli sağlık bilgisine erişme, anlama, değer biçme ve bilgiyi kullanmayı sağlayacak bilgi, motivasyon ve yeterliliklerdir.

Sorensen ve ark 2012

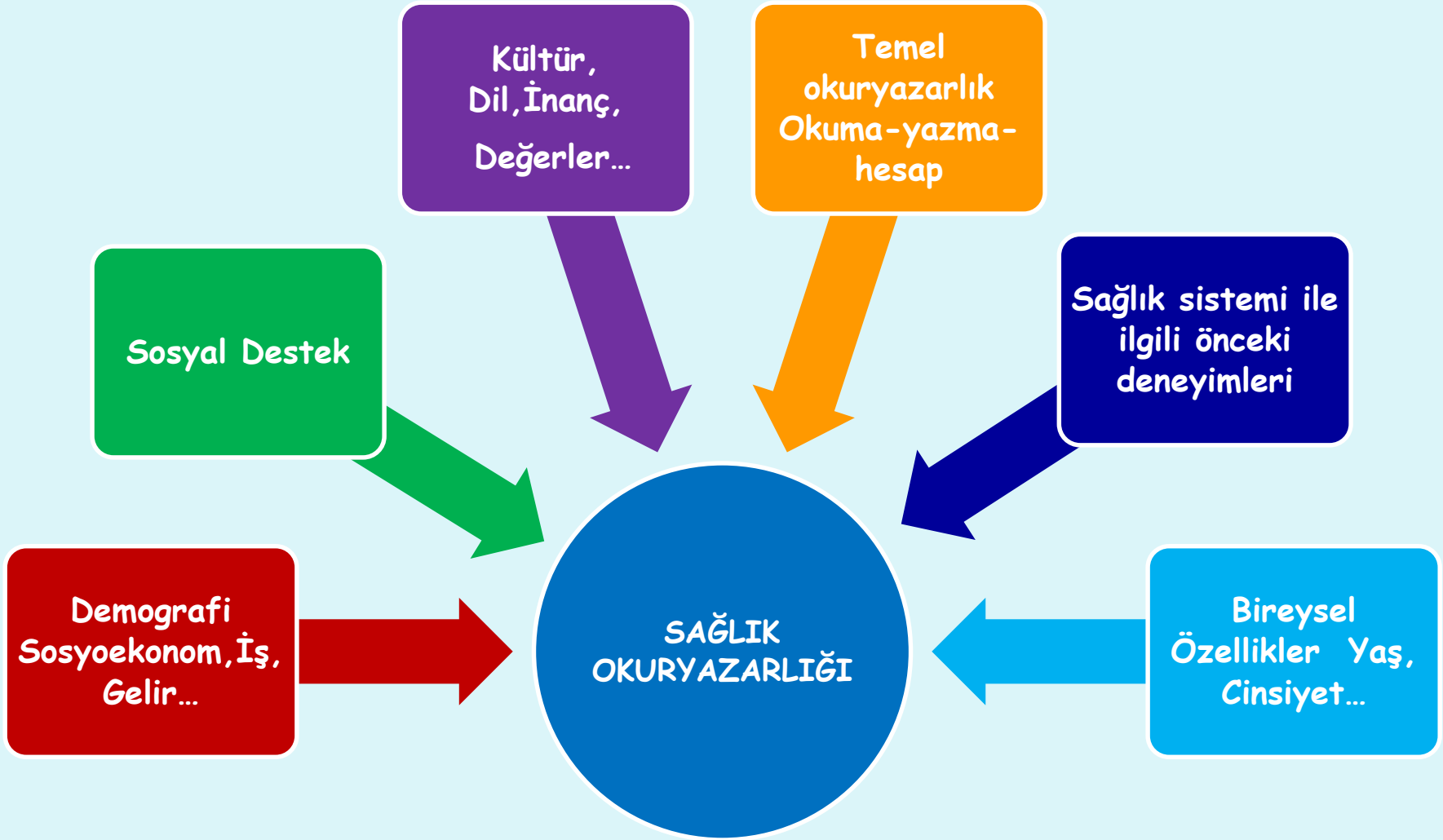
Sağlık Okuryazarlığı Düzeyleri

1. Temel/Fonksiyonel Sağlık Okuryazarlığı
2. İletişimsel/İnteraktif Sağlık Okuryazarlığı
3. Eleştirel/Kritik Sağlık Okuryazarlığı

Nutbeam (2000)

Sağlık Okuryazarlığı ile İlişkili Faktörler

Dezavantajlı Gruplar

- Gelir düzeyi düşük olanlar
- Sosyal statüsünün düşük olduğunu belirtenler
- Öğrenim düzeyi düşük olanlar
- Sağlık durumunu kötü olarak algılayanlar
- Sağlık problemi nedeniyle aktivite sınırlaması olanlar
- Yaşlılar
- Yaşadığı ülkenin dilini iyi konuşamayanlar

Düşük sağlık okuryazarlık düzeyinin sonuçları_1

-
- ❖ Sağlık bilgilerini anlayabilmede zayıflık, en temel tıbbi yönergeleri okumakta ve anlamakta yetersizlik
  - ❖ Tıbbi işlem ve talimatları yerine getirmede zorluk
  - ❖ Sağlık hizmetlerine erişimde problem
  - ❖ Hastalık durumunu etkileyecek seviyede iletişim sorunları
  - ❖ Hastaneye yatış riskinde artış
  - ❖ Sağlık sistemine başvuruda gecikme

Düşük sağlık okuryazarlık düzeyinin sonuçları_2

- ❖ Hastaların kendi teşhis ve tedavilerini anlamada engel
- ❖ Kronik hastalıkların insidansında artış
- ❖ Yetersiz hastalık göstergeleri
- ❖ Koruyucu sağlık hizmetlerinin daha az kullanılması
- ❖ Tıbbi hatalarda artış (ilaç hataları, cerrahi hatalar...)
- ❖ Sağlık bakım maliyetlerinde artış
- ...

Sağlık Okuryazarlığı Düzeyi Ölçümü

Sağlık Okuryazarlığı Düzeyi Ölçüm Araçları

REALM	TOFHLA	NVS	TOFHLA-S	REALM-R
Rapid Estimate of Adult Literacy in Medicine	Test of Functional Health Literacy in Adults	The Newest Vital Sign	Test of Functional Health Literacy in Adults-S	Rapid Estimate of Adult Literacy in Medicine-R
Kelime Tanıma ve Telaffuz, Okuma yeteneği	Boşluk Doldurma Anlama Yeteneği	Problem Çözme Anlama Yeteneği	Kısaltılmış - Boşluk Doldurma	Kelime Tanıma ve Telaffuz Okuma yeteneği
66 Tıbbi Kelime	17 numerik öğeli soru-50 boşluk doldurma	Numerik ve Okuma-Yazma	Boşluk Doldurma-2 okuma anlama parçası	66 kelime 10 kelimeye indirgenmiş
Kavrama Testi değil	Kavrama Testi	Kavrama Testi	Kavrama Testi	Kavrama Testi değil
Anketöre 2-3 dak. ulaşır	20-30 dk. Sürer	3 dk. Sürer	5-7 dk.	
İngilizcesi mevcut. Diğer dillerde uygun değildir.	İngilizce/İspanyolca	İngilizce /İspanyolca	İngilizce /İspanyolca	İngilizce. Diğer dillerde uygun değildir.
Puanlamalı	Yetersiz/Orta/Yeterli	Doğru sayısı	Yetersiz/Orta/Yeterli	Puanlamalı

ABD

Farklı testler kullanılarak yapılmış 85 araştırma;

- Düşük sağlık okuryazarlık düzeyi % 22-29,
- Marjinal sağlık okuryazarlık düzeyi % 16-23

Paasce-Orlow ve ark 2005

Avustralya

Düşük sağlık okuryazarlık düzeyi;

- NVS ölçeğine göre % 26,
- REALM'e göre % 10,6 ve
- TOFHLA'ya göre % 6,8

Barber ve ark 2009

Sağlık Okuryazarlığı Düzeyini Belirleme Çalışmaları

Avrupa Sağlık Okuryazarlık çalışması (Hollanda, Yunanistan, İrlanda, Avusturya, Polonya, İspanya, Bulgaristan ve Almanya)

Yetersiz sağlık okuryazarlık düzeyi % 2-27 arasında,

Yeterli ve çok iyi puan →

Hollanda % 72
İrlanda % 60

Düşük olanlar →

Bulgaristan % 37
İspanya % 42

WHO 2013

Türkiye

Yeterli sağlık okuryazarlığı düzeyi
REALM'e göre % 58,7
NVS'ye göre % 28,1

Özdemir ve ark 2010

Sağlık Okuryazarlığı Düzeyini Belirleme Çalışmaları

Türkiye

23 ilde, n=4924 : Toplumun sadece 1/3 ü yeterli ve iyi düzeyde

Sağlık okuryazarlığı düzeyi	Her bir düzeydeki erişkinlerin oranı (yüzde)	Karşılık gelen erişkin nüfus (milyon)
Yetersiz	24,5	13,2
Sorunlu	40,1	21,6
Yeterli	27,8	15,0
Mükemmel	7,6	4,1

Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Araştırması, 2014

Sağlık Okuryazarlığı Neden Önemli?

- Hasta güvenliği
- Kronik Hastalıklar
- Yaşlılık
- Kadınların eğitimi

Sağlık Okuryazarlığı Bir Halk Sağlığı Sorunu mudur?

1. Sorunun toplumdaki birçok bireyi etkilemesi
2. Sorunun herkesi aynı derecede etkilememesi
3. Sorunun nlenebilir olması
4. Bu konuda yapılan önleyici çalışmaların henüz yetersiz olması

Saaddine ve ark 2003, Schoolwert ve ark 2006

Sağlık bakım hizmetleri

“Yüksek Riskli Endüstri”

(öldürme ya da sakat bırakma riski olduğu için)

ABD Ölüm Nedeni Sıralaması

1. Kalp hastalıkları	726.974
2. Kanser	539.577
3. Serebrovasküler hastalıklar	159.791
4. KOAH	109.029
5. <u>Tıbbi hatalar</u>	98.000
6. Kazalar	95'644
7. Pnömoni ve influenza	86'449
8. Diabet	62'636

Türkiye'de...?

To Err is Human

Tüm sağlık çalışanları, kaliteli sağlık hizmeti sunmak için çaba gösterirler.

Ama bazen, istemeseler de hatalar oluşabilir

Hataların nlenmesinde hastaların rolü önemli

Kronik Hastalıklar- Sağlık Okuryazarlığı

- Avrupa ülkelerinde ölümlerin **%75'i**
Kanser,
Kalp Hastalıkları,
Diyabet,
Solunum Hastalıkları sebebiyle

Yaşlılık-Sağlık Okuryazarlığı

- Yaşlı nüfusta artış
- Kronik hastalık sayısında artış
- Sağlık hizmetlerinin daha fazla kullanımı

Kadınlarda Sağlık Okuryazarlığını Geliştirmenin Önemi

- ❖ Dünyada her gün yaklaşık 800 kadın gebelik ve doğumla ilişkili olarak **önlenebilir** sebeplerle hayatını kaybediyor
- ❖ İlköğretimi bitirmiş olma bu ölümleri % 66 oranında azaltabilir
- ❖ **Sağlık okuryazarlık düzeyi iyi olan annelerin;**

Bebeklerini emzirme süresi fazla
Koruyucu davranışlar fazla
Bebek ölümleri fazla

If you educate a man you educate an individual, but if you educate a women you educate a family.

Many women in the world are illiterate.
They are facing various difficulties in their daily life.
if they have literacy skills...

Treating sick family

Preparing food from
early in the morning

Working hard in the field

Taking care of children

Fetching water

Etkili İletişim

Sağlık Okuryazarlığını Geliştirir

1. Sağlık Hizmeti alırken soru sorun
2. Doktora gitmeden hazırlık yapın
3. Açık ve dürüst olun
4. Bilgileri anladığınızdan emin olun
5. Değerlendirme yapın

1. Sağlık Hizmeti alırken soru sorun

İlaçlar

- İlacın İsmi?
- Ne için kullanılacağı?
- Nasıl kullanacağı (hangi yol)?
- Ne zaman kullanacağı
- Ne kadar süre kullanmalıyım
- İyileştiğimi hissedersen bırakabilir miyim?
- Hangi yan etkiler görülebilir?
- ...

Ameliyat

- Ameliyat neden gerekli?
- Ne tür bir ameliyat?
- Daha önce bu ameliyatı yaptınız mı?
- Başarı oranı nedir
- Yararı-komplikasyonları nelerdir?
- ...

2. Doktora gitmeden hazırlık yapın

- Kullandığınız ilaçlar (reçeteli-reçetesiz)
- Hastalığınızın semptomları
- Yaşam tarzınızdaki değişiklikler
- Endişe ve korkularınız
- Alerjileriniz

3. Açık ve dürüst olun

- Doktorunuzun duymak istediklerini değil, gerçeği söyleyin
  - Sigara içme
  - Sağlıklı beslenme
  - Diş fırçalama
  - Egzersiz
  - ...

4. Bilgileri anladığınızdan emin olun

- ❖ Size verilen bilginin sizin tarafınızdan ne kadar anlaşıldığını yalnız siz bilebilirsiniz
- ❖ Yanınızda bir arkadaşınızı/yakınınızı götürün
- ❖ Anlamadığınız bilginin tekrarlanmasını isteyin
- ❖ Kendi cümlelerinizle tekrar edin
- ❖ Bilgileri yazılı isteyin
- ❖ Doktorun/hemşirenin yanında uygulama yapın

video

5. Değerlendirme yapın

- Sorunum (teşhisim) ne?
- Ne yapmalıyım?
- Bunu yapmak benim için neden önemli?

Özet

- ✓ Sağlık Okuryazarlığı küresel bir sorun
- ✓ Sağlık okuryazarlığını geliştirmede sektörler arası işbirliği gerekli
- ✓ Sağlık hizmeti sunan-hizmetten yararlanan arasındaki iletişimi güçlendirmek önemli
- ✓ Sağlık okuryazarlığını geliştirme yaşam boyu devam eden bir süreç

NEVER STOP

LEARNING

TEŞEKKÜR EDERİM